

Marea horă a izolării

Silvia Stoica

Résumé: Dans ce monde qui va vite - même très vite! - vers les contacts virtuels, il va falloir user de toute nos ressources pour éviter de nous retrouver un jour complètement isolés, dans une "ronde" imaginaire, réalisée à base de technologies modernes. Un rôle important - du point de vue social et éducationnel - reviendrait aux bibliothèques, lieux propices aux rencontres de tout genre.

(tehnologiile informației; Internet; comunicare; ciberspațiu)

“Omul comunicant” - concept care pare să aparțină sociologiei moderne - ar putea să desemneze omul acestui sfârșit de mileniu, omul care a făcut eforturi inimaginabile pentru a-și satisface nevoia de a comunica cu semenii săi, cu toți, fără discriminare, ușor și eficient. Omul comunicant este, poate, mai mult decât atât: el este omul care a reușit să-și vadă visul cu ochii. Pentru el, a comunica cu oricine, oriunde în lume e o realitate, e ceva concret, ba chiar o realitate în continuă și spectaculoasă evoluție, promițând nu doar atingerea visului, ci chiar făurirea de noi vise care să stea drept provocări pe mai departe.

Societatea modernă are un chip monstruos de plăcut!

La birou, telefoane, mesagerie electronică, fax-uri, care îți umplu viața cu “secvențe de comunicație” eficace. Există chiar posibilitatea de a organiza reuniuni virtuale, în care un calculator îl înlocuiește pe utilizator în relația cu alte calculatoare, având în timpul “conversației” reacții după niște reguli de comportament programate.

Acasă, terminale multifuncționale, care-ți permit în același timp să telefonezi (vizualizându-l pe interlocutor), să consulți baze de date, să beneficiezi de servicii de tip multimedia și să privești programul unuia din multele posturi TV la care poți să te abonezi. Poți chiar să te echipezi cu aparate și mai sofisticate cum ar fi telefonul celular sau televizorul cu inteligență dezvoltată. Aceste

aparate speciale pot fi interogate și cu voce tare și răspunsul se obține în limba dorită, ceea ce le face extrem de utile atunci când ai invitați străini acasă și-i lași singuri pentru o vreme, în încăperea superutilată.

Creșterea fenomenală a puterii de prelucrare a microprocesoarelor (mai mult de un milion de instrucțiuni pe minut, față de o mie acum 15 ani), combinată cu creșterea echivalentă a debitului de transmisie (2,5 gigaocți transportați într-o secundă prin rețelele terestre din fibre optice), face ca omul să dispună de o putere inimaginabil de mare de emisie și receptare a informațiilor.

În urmă cu nici 10 ani, toate acestea erau ficțiune. Acum, integrarea în lumea modernă este practic imposibilă fără un minimum de dotare cu tehnologii de comunicație.

Prima cerință căreia trebuie să-i facă față omul comunicant este aceea de a deveni un utilizator competent al tehnologiilor moderne (telefoane fără fir, videofoane, telecomenzile televizoarelor și ale altor aparate hi-fi și, desigur, calculatoare - acestea din urmă evoluând mereu de la statutul de terminale de consultare către stadiul de terminale interactive). Accesul la cantități enorme de informație, faptul că se pot pune în funcțiune programe aflate pe calculatoare de la mari depărtări și mai ales posibilitatea de a transfera extrem de rapid sunete și imagini asociate cu coduri informatice, toate acestea permit un contact

TENDINȚE NOI ÎN BIBLIOTECONOMIE

S. Stoica: *Hora izolării*

interactiv: utilizatorul poate activa aceste programe inteligente folosindu-și telecomanda și, din simplu receptor al unei emisiuni, el se transformă în participant direct la emisiune.

Completarea rețelei terestre cu legături prin satelit, pentru acoperirea zonelor izolate, precum și capacitatea comunicațiilor hertziene de a transmite date în mod bidirecțional, cu debite care merg pînă la 19,2 megabiți pe secundă, dovedesc că infrastructura fizică a rețelei universale e gata să suporte servicii multimedia tot mai numeroase. Provocarea se situează acum la nivelul produselor software. Trebuie, de exemplu, să se găsească soluții logice pentru transportul și sortarea informației în rețea, deoarece vor fi circulate simultan conținuturi foarte diferite, pe același suport.

În ceea ce privește perspectivele, sînt multe inițiative care nu mai trec demult drept fantezii și care tind să devină realități palpabile. Telefoanele vor avea ecran de afișaj pe care posesorul va vedea cine și de ce îl sună. Dialogul prin computer, pe baza tastaturii, va evolua către un sistem vocal, apropiindu-se de telefon, căci telefonul este, după părerea sociologilor, sistemul cel mai adaptat folosirii de către marele public. Inteligența va irumpe în domeniul telecomenzilor pentru televizoare. În absența interfeței de comandă vocală și nedorind să-și supună clienții la o greoaie programare, pe bază de taste, a telecomenzii, producătorii de software - în frunte tot cu vestita Microsoft! - optează pentru introducerea utilizării "agenților pilot". Acestea sînt produse soft, instalate pe telecomandă, care, după ce au înregistrat obiceiurile telespectatorului - grație unui sistem de autoînvățare bazat pe rețele neuronale - asigură găsirea automată a programului cel mai potrivit, prin coroborarea informației despre gusturile, dorințele și obiceiurile posesorului

respectivului televizor cu ora la care se deschide aparatul și cu oferta de emisiuni a posturilor.

Pentru că am amintit de Microsoft, să vorbim și despre produsul cu care firma îi "inundă" pe cei 70 de milioane de clienți pe care îi are în întreaga lume: Windows 95. Această ultimă creație a vestitei firme are un sistem grafic de exploatare care permite - între altele - conectarea, printr-un simplu clic la Network sau Internet, adică la niște rețele formate din mii de calculatoare legate între ele - fizic și logic - pentru a permite schimbul de date, apelul la unele servicii, ba chiar și efectuarea cumpărăturilor prin rețea electronică (cu plata prin carte de credit). Acestea sînt vestitele "autostrăzi ale informațiilor", despre care se vorbește atît de mult în ultima vreme.

La reuniunea din martie, anul acesta, de la Bruxelles, "Grupul celor 7" a fost preocupat nu atît de calitatea serviciilor propuse (oricum departe de a fi "democratizate"), cît de ideea că acestea trebuie să fie o bună manieră de a prefigura ceea ce va fi viitorul nostru spațiu de comunicare: o lume "numerificată" în care mii de servicii și milioane de pagini de informație vor fi accesibile.

Cu condiția să te descurci în ea!

Se pare că Windows 95 și Mosaic (acesta din urmă permițînd orientarea în jungla serviciilor Internet) vor fi elementele cheie ale acestui "ciberspațiu". Vor fi cheia necesară omului comunicant pentru a se putea plimba prin "satul planetar" și pentru a se putea folosi de deja faimoasa "democrație virtuală".

Problemele rămase în atenția celor din G7 sînt însă de o factură cu totul aparte: reducerea monopolului pe care actualmente îl dețin societățile din industria de telecomunicații, realizarea recunoașterii valabilității legale a contractelor stabilite pe

TENDINȚE NOI ÎN BIBLIOTECONOMIE

S. Stoica: *Hora izolării*

cale electronică, protecția individului, evitarea criminalității (aici intrînd curățirea banilor proveniți din traficul de droguri, pornografie, piraterie informatică). Răspunsurile trebuie căutate în sfera educației: trebuie educat simțul critic al publicului cu privire la avalanșa de informație pe care o propune ambianța multimedia a viitorului, ciberspățiul.

Problemele antropologilor și sociologilor sînt însă altele. Iată, de pildă, la ce se gîndește Philippe Breton, cercetător în domeniul antropologiei tehnologiilor la CNRS: "Există - spune el într-un interviu publicat de revista *Science et Vie* în septembrie 1995 - o prăpastie între realizat, prevăzut și dorit".

Nu trebuie să pierdem timp nici să fantasmăm, cum am făcut cu informatica și cu inteligența artificială, referitor la ceea ce tehnica poate oferi individului. Aceste autostrăzi ale informației îi fixează pe oameni la ei acasă. Pentru prima dată li se spune oamenilor: "Nu vă mai mișcați, puteți face orice de la voi de-acasă, să faceți cumpărături, să munciți, să comunicați". Prețul este imobilitatea fizică. "Societatea de comunicații care ni se propune este teribil de comunicantă, dar extrem de puțin încurajantă în ce privește întîlnirile, contactele umane directe", ne semnalează specialistul în studiul impactului tehnologiilor asupra omului. El vede rețelele viitoare de telecomunicații ca pe un formidabil instrument de informare, dar nu și de argumentare (în toate sensurile) și comentează asupra cunoașterii umane care nu e doar informație. În viziunea lui Philippe Breton, bogăția omenirii vine din pluralitatea canalelor de schimb deschise între indivizi. Asta înseamnă că vestitele autostrăzi ale informației trebuie să-și găsească un loc în peisajul variat al contactelor umane, dar nu să ocupe tot locul.

Un alt cercetător de la CNRS,

Dominique Wolton, consideră comunicarea între oameni ca o activitate complexă, pentru care doar soluțiile tehnologice pentru transportul mesajelor nu rezolvă toate problemele.

Importanța discuției crește cu atît mai mult cu cît trebuie să considerăm noile instrumente ca făcînd parte din universul celor trei principale sisteme de comunicare ale individului: munca, activitățile recreative și educația.

În interviul pe care și D. Wolton îl acordă aceleiași *Science et Vie* mai este semnalată o eroare ce caracterizează viziunea actuală asupra faimoasei societăți a comunicației: individul e perceput ca emițător și receptor de mesaje. Eroarea vine din faptul că, în proporție de 75%, individul uman e interesat de propriul său discurs și nu-i pasă deloc de interacțiune. Altfel spus, toată lumea vorbește și nimeni nu ascultă.

Plecînd de la postulatul conform căruia nu există libertate fără reguli, cercetătorul de la CNRS propune o răsturnare a raționamentului: în loc să pornim de la performanțele echipamentelor și să ignorăm natura conținuturilor pe care acestea le transportă, ar trebui reglementată libertatea de comunicare, pentru a-i conserva forța de emancipare pe care a avut-o întotdeauna în istoria umanității. Întrebarea pe care e necesar să și-o pună fiecare ar fi să vizeze stabilirea condițiilor în care ai voie să te exprimi și nicidecum capacitatea de a ocupa timpul altuia cu tot ce ții tu să exprimi!

Asemeni colegului său, Philippe Breton, directorul de cercetări Dominique Wolton se arată preocupat de acea parte a comunicării care trebuie să fie reflexia ce precede reacția. Viteza schimburilor de informație reduce timpul dintre "replici", făcînd ca argumentarea să fie săracă. Pe de altă parte, la un flux de informație important, ar lipsi timpul necesar unei analize corecte, în

TENDINȚE NOI ÎN BIBLIOTECONOMIE

S. Stoica: *Hora izolării*

ideea unui contact interactiv în timp real". "Ziua nu are mai mult de 24 de ore", ne amintește distinsul cercetător. Apoi, ca pentru a conchide, el remarcă faptul că tehnologiile erei comunicațiilor nu rezolvă decât parțial problema fundamentală pe care o constituie relația cu celălalt. Spațiile tradiționale de comunicare, valabile de secole - familia, mediul social, locul de muncă - nu mai reușesc să definească o identitate în cadrul ciberspațiului și, de aceea, se dezinteresează.

Și, în legătură cu iluzia de moment pe care o oferă mijloacele moderne de comunicație, atunci când ne propun interacțiunea între persoane, D.Wolton atrage atenția cu gravitate că aceste instrumente și tehnici "nu vor oferi un nou sistem de comunicare, nici noi teritorii. Există riscul să rămână doar vidul". Remarca nu e pesimistă, e doar realistă. Ea dă de gândit și e bine ca viitorul - cu ciberspațiul pe care ni-l construim - să ne găsească pregătiți și din punct de vedere psihic, social și educațional. Aici, un rol de primă mărime îl au bibliotecile, ca spații în care noul se conjugă

perfect cu tradiționalul, într-un efort continuu de sporire a numărului și naturii serviciilor oferite publicului. În bibliotecă, omul comunicant găsește un spațiu în care se împletesc accesul la universul din cărți, accesul la ciberspațiu (grație tehnologiilor moderne ale informației) și posibilitatea de a comunica, în contact direct, cu semenii săi. Privind din perspectiva noastră, a românilor, acestea sînt "bibliotecile viitorului", însă oricît de modernizate le-am imagina, ele se prefigurează ca lumi calde și primitoare, îndemnînd la comunicarea în contact direct cu ceilalți.

În concluzie, privind rațional spre viitor, remarcăm că, oricîte vom putea face fără să părăsim interfața multimedia de acasă, trebuie să prevedem în existența noastră viitoare contactele umane nemijlocite, stringerile de mînă reale, privitul direct în ochi, mersul la bibliotecă, cititul cărților. Altminteri, riscăm să constituim o imensă horă absurdă în care nu ne vom da mîna decît virtual, adîncindu-ne, de fapt, fiecare, într-o izolare fără precedent.